

MEASURES TAKEN TO INCREASE THE ROLE OF WOMEN IN SCIENCE

Teshayeva Yulduz Hakim qizi
BukhSU basic doctoral student

МЕРЫ, ПРИНЯТЫЕ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ РОЛИ ЖЕНЩИН В НАУКЕ

Тешаева Юлдуз Хаким кизи,
Базовый докторант БухГУ

AYOLLARNING ILM-FANDAGI ROLINI OSHIRISH BORASIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA TADBIRLAR

Teshayeva Yulduz Hakim qizi

BuxDU tayanch doktoranti

e-mail:

yulduzteshayeva96@gmail.com

orcid: 0009-0004-9597-9780

Abstract: This article analyzes the reforms implemented in Uzbekistan during the years of independence to increase the activity of women in the field of education and to support women, and the extent to which Uzbekistan's indicators in world indices have increased in this regard.

Key words: primary education, secondary education, higher education, women.

Аннотация: В данной статье анализируются реформы, реализованные в Узбекистане в годы независимости по повышению активности женщин в сфере образования и поддержке женщин, а также насколько выросли показатели Узбекистана в мировых индексах в этом отношении.

Ключевые слова: начальное образование, среднее образование, высшее образование, женщины.

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillik yillarida O'zbekistonda xotin-qizlarning ta'lim sohasidagi faolligini oshirishda amalga oshirilayotgan hamda ayollarni qo'llab-quvvatlash borasida olib borilayotgan islohotlar, bu borada O'zbekistonning jahon indekslaridagi ko'rsatgichlari qay darajada o'sganligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'rta bosqichdagi ta'lim, oliy ta'lim, ayollar.

Kirish. Tarixdan ma'lumki o'zbek millatida onaga, ayolga hurmat va e'tibor azaldan mavjud bo'lgan. Buning boisi ayollarning ijtimoiy hayotdagi muhim o'rni va sivilizatsiya rivojidagi bevosita ishtirok etishidir. Hattoki buyuk bobokalonimiz Amir Temur ham har bir o'g'illariga va nabiralarga kelin tanlashda nomzodlarning yetti pushtini surishtirib, sog'lom, ilmiy va tarbiyali, har taraflama mukammal nomzodlarni tanlaganlari bejizga

bo'lmagan. Zero sog'lom, hur fikrli va bilimlil onalardan tug'ilgan farzandlar jamiyatning taraqqiyotini yuqori marralarga olib chiqadi va yuksalgan sivilatsiyalarning bunyodkorlari bo'ladi. Shu boisdan bugungi kunda Vatanimizda ham xotin-qizlarni har taraflama ilmiy va sog'lom qilib tarbiyalash uchun hukumat tomonidan yetarlicha e'tibor qaratilyapti.

Prezidentimiz tomonidan ishlab chiqilgan “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” **69-maqsadida:** *xotin-qizlarning ta’lim va kasbiy ko‘nikmalar olishlari, munosib ish topishlariga har tomonlama ko‘maklashish, tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash, iqtidorli yosh xotin-qizlarni aniqlash va ularning qobiliyatlarini to‘g‘ri yo‘naltirish vazifasi belgilab qo‘yilgan*¹.

Shuningdek, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev o‘zining **“Yangi O‘zbekiston strategiyasi”** nomli asarida *“Bugun O‘zbekistonda olib borilayotgan davlat siyosatining asosiy maqsadi ayollarimizga e’tibor va amaliy g‘amxo‘rlik ko‘rsatishni yangi, yuksak bosqichga olib chiqish, xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rni va maqomini mustahkamlash ularning huquq va manfaatlarini ta’minlashdir. Bu o‘z navbatida, ayollarga ilm berish – jamiyatni ilmiy, ma’rifatli va salohiyatli qilish degan aqidani hayotga izchil tatbiq etish”*² kerakligini alohida ta’kidlab o‘tganlar.

Maktab - bu qizlar o‘z imkoniyatlarini yuzaga chiqara oladigan va kelajakdagi yetakchi intellektual salohiyatlarini namoyon qilish uchun poydevor bo‘lib xizmat qiladigan makondir. Biroq hozirda YUNESKO Statistika Instituti ma’lumotlariga ko‘ra, jahon taraqqiyotiga qaramay, 250 millionga yaqin bolalar va yoshlar maktabga bormaydi: shundan 122 million qizlar va 128 million o‘g‘il bolalar. Hattoki ayollar hali ham boshlang‘ich savodxonlik ko‘nikmalariga ega bo‘lmagan 765 million kattalarning deyarli uchdan ikki qismini tashkil qiladi. Qashshoqlik, geografik izolyatsiya, ozchilik maqomi, nogironlik, erta turmush qurish va homiladorlik, genderga asoslangan zo‘ravonlik, ayollar va erkaklarning maqomi va roli haqidagi an’anaviy munosabatlar qiz bolalar ta’limda ishtirok etishiga to‘sqinlik qiladigan ko‘plab omillardan biridir. UNICEF hisob-kitoblariga ko‘ra, dunyo bo‘ylab 122 million qiz, jumladan, 34 million boshlang‘ich maktab yoshidagi, 87 million nafari esa o‘rta maktab yoshida maktabga bormaydi. Ta’lim

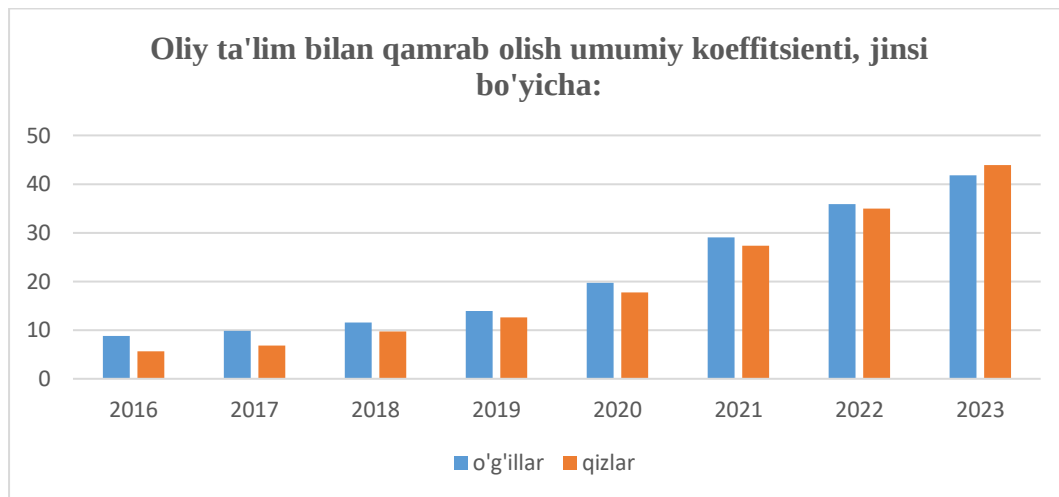
qizlarga yetakchi, innovator va inqiloblar yaratuvchisi bo‘lishga imkoniyat beradi.

Yurtimizda boshlang‘ich va o‘rta ta’limda gender tenglik tamoyillari to‘liq ta’minlangan, ya’ni o‘g‘il va qiz bolalar bu ta’lim bosqichida bir xilda ishtirok etadilar. Lekin oliy ta’lim va oliy ta’limdan keying ta’lim bosqichlarida erkaklarga nisbatan xotin-qizlarning ulushi birmuncha past. Bunga sabab ko‘pincha oilalardagi moliyaviy ahvol deb aytish mumkin. O‘g‘il va qiz farzandlar shartnoma asosida o‘qishga qabul qilingan vaziyatlarda ko‘pincha tanlov ota-onaning moliyaviy imkoniyati yuzasidan o‘g‘il bolalarga beriladi. Aynan mana shunday moddiy to‘siqlar sabab ko‘pchilik iqtidorli qiz bolalar oliy ta’limda o‘qiy olmasdi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2022-yil 7-martda “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-87-son farmoni e’lon qilindi. Ushbu farmonda ta’lim tashkilotlarida o‘qishni istovchi xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlashga doir aniq vazifalar aniq va tizimli qilib belgilab berilgan. Mazkur qarorga asosan 2022/2023-o‘quv yilidan boshlab respublikadagi barcha xususiy, xorijiy va davlat oliy, o‘rta maxsus va professional ta’lim tashkilotlarida kunduzgi, sirtqi va kechki ta’lim shaklida xotin-qizlarning to‘lov-kontrakt asosida tahsil olishlari uchun imtiyozli ta’lim kreditlari ajratish ko‘zda tutilmoqda. Foiz stavkasi yuqori bo‘lmagan va asosiy qismi talaba o‘qishni tugatgandan so‘ng so‘ndiriladigan bu imtiyozli kreditlar o‘qish istagidagi millionlab qizlar uchun katta imkoniyatdir. Ya’ni ushbu kreditni talabaning rasmiy o‘qish muddati tugatgandan so‘ng yettinchi oydan boshlab 7 yil davomida qaytarilishi belgilab qo‘yildi. Bu farmon to‘lov-shartnoma asosida o‘qishga qabul qilingan qizlarning, oiadagi moliyaviy sharoiti tufayli o‘qishni davom ettirmayotgan vaziyatlarda ularga ko‘mak beruvchi haqiqiy “ijtimoiy lift” vazifasini o‘tab kelyapti.

1. “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони.

2. Шавкат Мирзиёев. ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИ. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2021. – 250 Б.

Yuqoridagi diagrammadan ko'rishimiz mumkinki 2016- yilda qiz bolalarning 5.6%i, o'g'il bolalarning 8.8%i oliy ta'limda oqigan, ya'ni o'g'il bolalar foiz hisobida qiz bolalardan ustunlik qilgan. Lekin bu ko'rsatgich 2023-yilga kelib, qiz bolalarda 43.9% ga, yigitlarda esa 41.8% ga yetganligini ko'rishimiz mumkin.¹ Keyingi yillarda oliy ta'limda o'qiydigan xotin-qizlar ulushining ko'tarilishiga prezidentimiz tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlarning sabab bo'lyapti.

“Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmonga muvofiq mutaxassisligi bo'yicha kamida 5 yil mehnat stajiga ega, lekin oliy ma'lumotga ega bo'lmagan 500 nafar xotin-qizlarni har yili Qo'mita tavsiyanomalariga asosan davlat oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim yo'nalishlariga umumiy qabul parametrlaridan tashqari alohida test sinovlari natijalariga muvofiq to'lov-kontrakt asosida o'qishga qabul qilish amaliyoti joriy etildi. Bu tadbir ma'lum sabablarga ko'ra oliy ta'limda o'qiy olmagan o'z ishining ustasi bo'lgan iqtidorli kadrlarning ish joylari saqlanishiga ko'maklashdi.

Xalqimiz orasida saqlanib qolayotgan dunyoqarashga ko'ra qizlar yigit bolalarga qaraganda ancha erta oila qurishadi. Ko'pchilik holatlarda oliy ta'limdan keyingi ta'lim bosqichlarida qiz bolalarning o'qishiga oilasi tomonidan har xil to'siqlar qo'yiladi. Islohotlar kesimi oliy ta'limdan keyingi ta'limda o'qish istagida bo'lgan bilimli va salohiyatli xotin-qizlarni

ham qo'llab quvvatlashadi. Ya'ni, 2022-yildan boshlab magistratura bosqichiga to'lov shartnoma asosida qabul qilingan qizlarning kontrakt pullari davlat budjetidan qoplab berilyapti. Shaxsan men ham ana shunday baxtli talaba qizlardan bittasiman. Yurtboshimiz tomonidan berilayotgan bunday ajoyib imkoniyatlar samarasi o'laroq, so'nggi yillarda magistraturada o'qiydigan qizlarning soni bir necha baravarga ko'paydi. Bundan tashqari doktorantura yo'nalishida xotin-qizlar uchun har yili kamida 300 tadan maqsadli kvota ajratildi. Bu tadbirlarning samarasi o'laroq oliy ta'limda faoliyat yuritayotgan o'qituvchi professorlar orasida xotin-qizlar ulushi 2016-yilda 42% dan, 2024-yilda 48 %ga o'sdi².

Bu kabi imtiyoz va qulayliklar, eng avvalo, millat onalarini o'qimishli va ziyoli qilish, Vatan kelajagi haqida qayg'urish, uchinchi renessans poydevorlarini mustahkamlash yo'lidagi muhim omildir.

2016-yil yildan boshlab, har yili 11-fevral kuni BMT qaroriga binoan “Ilm-fan sohasidagi ayollar va qizlar xalqaro kuni” sifatida nishonlanadi. Bundan ko'zlangan maqsad xotin-qizlarning ta'lim olishiga qo'shimcha shart-sharoitlarni yaratish, ilm-fandagi salohiyatiga e'tibor qaratish va qo'llab-quvvatlashdan iborat hisoblanadi. Yurtimizda ham har yili shu sana munosabati bilan ilmiy tadqiqot ishlariga davlat buyurtmasi asosida o'tkazilgan “Olima ayollar” forumi amaliy loyihalar tanlovi o'tqaziladi va 10 nafar ayolning ilmiy loyihalariga grantlar ajratiladi.

¹ www.gender.stat.uz

² www.gender.stat.uz

Joriy ilda o'tqazilgan "Olima ayollar" forumida Buxoro davlat universiteti Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrasida dotsenti Gulnora Bo'ronova "Robototexnikani o'rgatishga mo'ljallangan milliy o'quv kontenti va virtual ta'lim platformasini yaratish" loyihasi bilan, Pedagogika kafedrasida doktoranti Zilola Rasulova "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilishning "tuzilmaga yo'naltirilgan baholash" modeli elektron platformasini yaratish" amaliy loyihalari bilan g'oliblar safidan joy olishdi. Gulnora Bo'ronovaga 520 million so'm, Zilola Rasulovaga esa 670 million so'm miqdorda grant ajratildi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, mamlakatimizda ehtiyojmand, ijtimoiy himoyaga muhtoj xotin-qizlar, xususan, oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan opa-singillarimiz davlatimiz tomonidan doimiy qo'llab-quvvatlanadi. Chunki ilm olgan, oliy ma'lumotli ayollarimiz nafaqat farzand tarbiyasi, oila mustahkamligini ta'minlashga o'zgacha yondashadi, balki jamiyat ravnaqiga ham

munosib hissa qo'shadi. Shunday ekan, Yangi O'zbekistonimizda ayollarning jamiyatdagi, oiladagi maqomi, o'rni va nufuzi yanada yuksalaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 29 январь 2022 йилдаги "2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги ПФ-60-сонли Фармони.
2. Шавкат Мирзиёев. ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИ. – Тошкент: "Ўзбекистон", 2021. – 250 б.
3. Ногаева Айнура Муханбетияровна, Жанна Мергенжановна Шупанова. «Роль женщин в сфере образования, науки и обществе стран Центральной Азии.» (2016).
4. <https://gender.stat.uz>
5. <https://www.unesco.org/en/gender-equality/education>
6. <https://www.unicef.org/education/girls-education>

